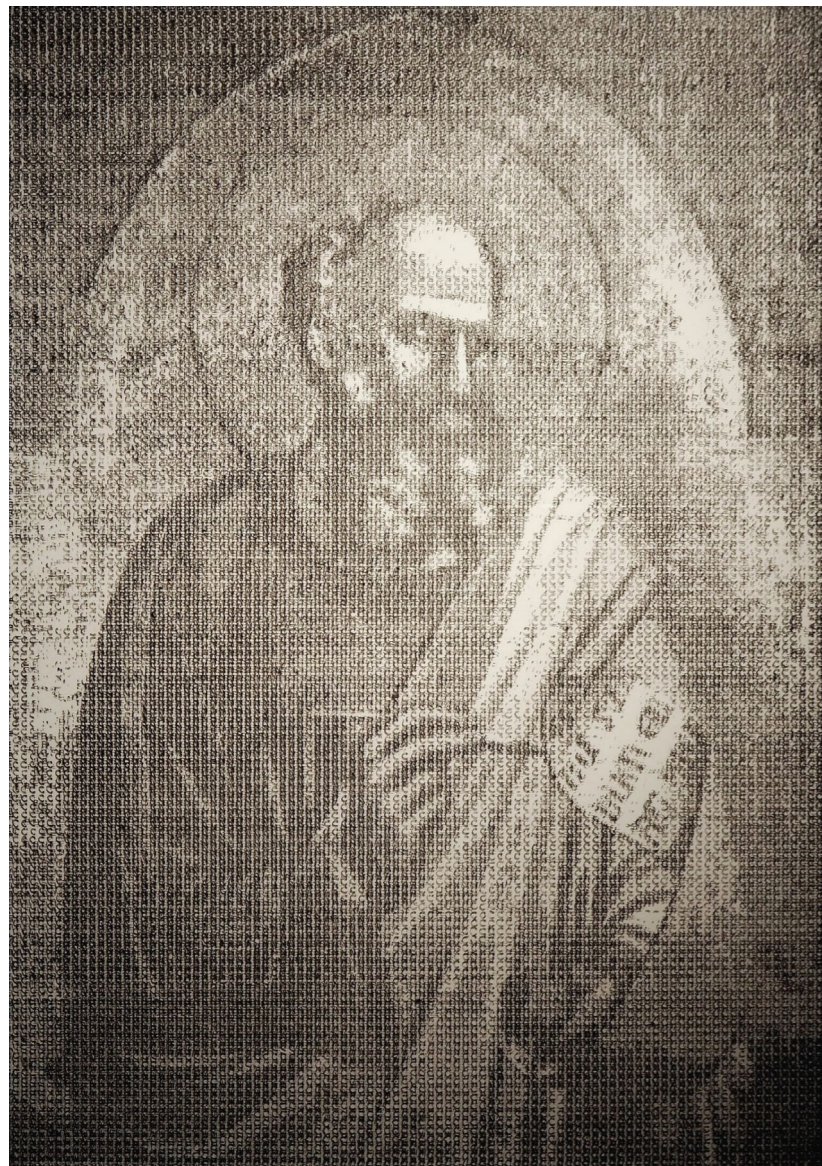

„Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt...”

Evangelium 21

MODEM Modern és Kortárs Művészeti Központ, Debrecen
2021. július 31 – 2021. november 7.

A görög eredetű „evangelium” szó jelentése örömhír, amely Krisztus csodákkal övezett útjára, megváltó áldozatára, illetve halál feletti diadalára vonatkozó tanúságtételek formájában nyilvánul meg. Az Újszövetséget nyitó négy könyv inspiráló hatása mellett az alapítás éve jelenik meg a kollekción és az azt bemutató tárlat címében, amely a MODEM földszinti kiállítótérben látható. Az evangéliumi igehelyek nemcsak a bibliai alakok, a keresztény szimbólumok és a felidézett szituációk által reaktiválódnak,

MÁTRAI ERIK
Szent János, 2018
plexi, akril, 100 x 70 cm

hanem gyakran a képtérbe applikált betűk vagy éppen kísérszövegek formájában is. A gyűjtemény tulajdonosai, KOVÁCS-SZABÓ TÍMEA és KOVÁCS LEVENTE multidiszciplináris műveltségű tudósok segítségével állították össze azt a Krisztus történetével kapcsolatos, 12+1 témából álló listát, amelyből a felkért képzőművészek kiindulhattak. A PETRÁNYI ZSOLT kurátori kommentárjaival kísért anyag izgalmasan kapcsolódik a MODEM korábbi tárlatai közül egyrészt a *Messiasokhoz* (2009), amely a megváltás reprezentációjának kérdéseit nemzetközi kontextusban vizsgálta, másrészt pedig az *Istenemhez* (2011), amely különféle felekezetekhez tartozó kortárs magyar művészeknek a hittel, transzcendenciával kapcsolatos munkáit mutatta be, mégpedig olyan művészekét, akik közül sokan a jelen kritika tárgyát képező tárlaton is szerepelnek újabb művekkel.

A kiállítótérbe lépve rögtön a négy evangélista alakjával találjuk szembe magunkat, akik az életük szempontjából jelentésszerű technika, illetve jellegzetes attribútumok által válnak felismerhetővé MÁTRAI ERIK munkáin. *Szent Máté* (2018), aki elhivatása előtt vámszedő volt, ma pedig a bankárok, pénzügyi szakemberek védőszentje, egy papírpénzkollázsban tűnik elénk, amelyen a kék hátteret az 1000 Ft-os bankjegyek adják, míg a kézben tartott könyv – a Szentírás – borítója a 10000 Ft-os, lapjai pedig az 5000 Ft-os bankók részleteiből rajzolódhatnak ki. Nagy a kísértés, hogy a felhasznált papírpénzek változóértékét az általa megjelenített tárgyakra vonatkoztassuk, ám itt épp az a fő gesztus, hogy a fogyasztói társadalom működésének alapvető eszköze szokványos funkcióját veszítve tesz szert jelölőerőre, és kompozíciós elemként válik lényeges szellemi tartalmak kifejezőjévé.

A búzaszentelés pogány eredetű liturgiáját a keresztény egyház is átvette és gyakorolja mind a mai napig, mégpedig április 25-én, *Szent Márk* (2018) napján, ez a tradíció szolgál magyarázatul az apostolt ábrázoló Mátrai-kép anyaghasználatára, a búzaszemekből építkezésre, amely ugyanakkor persze felidézheti a magvető példázatát is. A kartonkollázsból megformált *Szent Lukács* (2018) Szűz Mária és a Kisjézus megfestése közben látható, máig több kegyhelyen őriznek ugyanis olyan, a Madonnát ábrázoló szentképeket, amelyeket az apostolnak tulajdonítanak. A szinoptikus evangéliumok szerzői után végül *Szent János* (2018) alakjának megjelenítésmódjára kell még utalnunk, aki a szemléletes, epigrammatikus kijelentések

helyett bonyolultabb vitabeszédeket is igyekezett közvetíteni, az ún. János-prológusban pedig Jézus Krisztus pre-egzisztenciáját, azaz megtestesülés előtti, öröktől való létét magyarázva személyét Logoszként, vagyis Igeként, tehát Isten kinyilatkoztatásaként értelmezte. Ez a tény magyarázza, hogy az evangélistát Mátrai betűk és betűtöredékek egymásra rétegzésével jeleníti meg. Az egyes plexifelületeken egy-egy karakter – a kapitális A, B vagy C betűk – ismétlődésével hozott létre foltszerű felületeket, hogy aztán az amorf betűmozaikok egymáson áttűnve kirajzolják magát az alakot.

FÁTYOL VIOLA a mai tárgyi kultúra elfedése nélkül, de a két évezred alatt is változatlanul maradt természeti jelenségekre (a sztratoszféra, illetve a levegő és a föld élőlényeiének megragadására) is építve, a Krisztusi születéséhez kapcsolható szimbólumokat mozgósítva (a világitó jászollal, a kenyér felszorzásával, Mária és Erzsébet találkozásának képével) hoz létre formanyelvi szempontból lazábban kapcsolódó fotósorozatot *A születéstől a keresztelésig* (2013–2020) címen. IMRE MARIANN installációja viszont alakok helyett csak az azokat helyettesítő tárgyi elemekkel és a műve *címében* idézi meg azt a képi ábrázolások szempontjából leginkább talán M. S. Mester *Vizitáció* és Bill Viola *Találkozás* című művéről ismert helyzetet, amelyben Krisztus várandós édesanyját látjuk együtt Keresztelő Szent Jánoséval, aki szintén állapotos – ráadásul Lukács evangéliuma szerint mindkettőjük terhességéről Gá브리el arkangyal adott hírt. A *Mária és Erzsébet találkozás* (2020) című munka a csodaszerűségben ragadja meg a jelenet lényegét. A földre lelógó fehér tüllruha az anyagi jelenés eseményét idézi elénk, ám az anyag elején és hátulján is sötét nyom dereng fel a hajszálakból varrt foltok formájában, a ruha előtt pedig nonfiguratív, virágszerűen színes mintákkal meghímzett betonlapok hevernek, talán a Krisztus által bejárando útra, az általa véghezvihető csodákra utalva.

ASZTALOS ZSOLT *Tanítások* (2020) című, tizenkét hajlított lécből álló sorozatának darabjait rendezte össze egy, a folytonos alakulásban létező hangsúlyozó installációvá, részben a falnak támasztva, részben a pukkasztófoliára fektetve az olykor asztalos szorítóval párba kapcsolt darabokat. A falra került tizenkét fotón a lécs hullámzó formáinak részletei már összetettebb szerkezetek részeként köszönnek vissza, míg egy print tizenkét Máté evangéliumból vett

IMRE MARIANN
Mária és Erzsébet találkozása, 2020, installáció, tüllruha, rajta varrás hajjal, 220 x 50 cm, 16 db betonlap betonhímzéssel, hímzőfonállal, egyenként 25 x 25 cm

szöveghellyel – Krisztusnak a tízparancsolattal összefüggő tanításaival – állítja párbeszédbe a számozott lécek által felvett egyedi formákat, amelyek az emberi személyiség hitelvek általi formálhatóságát szimbolizálják. Az anyaghasználat József szakmájával, az ácsmunkával is összefüggésbe hozható, hiszen az engedelmességre tett bibliai utalások alapján sokan látják úgy, hogy nevelt fia, Krisztus is követhette mesterségét, mielőtt tanítani kezdett, ezért is válik példázatszerűvé ez az installáció, ha a kőrisfa kiképzésében az ember, vagy akár konkrétan az apostolok fejlődésére ismerünk. CSONTÓ LAJOS az elhivatás, tehát a tanítás általi személyes megszólítás eseményét állítja központba *Tanítványok* (2020) című munkájával. A videóinstalláción annak lehetünk tanúi, ahogy a tömegben készített fotók szerkesztése közben a művészi szem rátalál a korábban a kamera objektívjébe tekintő nők és férfiak, fiatalok és idősebbek arcára – a fényképezés technikája így a felfénylés eseményeként nyer értelmet. A rendszerint a kölcsönös egymásra tekintés alapján kiválasztott tizenkét alak aztán kiemeltetik a tömegből, és a képszerkesztő programok segítségével egy egységes atmoszférájú képsorozat darabjainak tárgyává válnak – így immár a sötét háttérből fénylik fel az „új apostolok” arca a kiállítótér falára installált fotókon.

BUKTA IMRE a vegyes technikájú papírképeire jellemző formanyelven, mozgalmasan, szimbólumok alkalmazásával, a kortárs tárgyi kultúrát, a rurális értékeket is mozgósítva értelmezi újra Máté evangéliumának három példázatát. *Az eltévedt juh* (2020) történetének tanúsága szerint Krisztus, akár a juhász, nem hagyja veszni egyetlen bárányát sem, hiszen a megmentésünkre érkezett a Földre, a festményen egy bárányt tartó férfit látunk, mögötte pedig a többi állat tölti ki a zöld szín árnyalataiban játszó képteret. Áttételesebben, a gyilkosságra utaló vörös foltok által idéződik meg *A gonosz szőlőművészek* (2020) története, amellyel Krisztus a saját

RICHTER SÁRA
Gyógyítások 1-3, 2020, textilinstalláció, 3 db festett lenvászon, vegyes technika, egyenként 50 x 500 cm

közeledő haláláról adott hírt, *A fűgefa elszáradása* (2020) pedig azt az esetet alludálja, amellyel a hit teremtő erejét világította meg a tanítványok előtt, de a kép a fa kiszáradása helyett más csodás eseményeket láttat.

A kiállítás legmegrendítőbb munkája az anyaghasználat tekintetében archaikus hatást keltő *Gyógyítás* (2020) – RICHTER SÁRA sorozatának darabjai öt méter hosszú, festett, nyomtatott, varrt, applikált vásznak, amelyeken üveg- és kézimunkadarabok, pénz, szemüveglencse, tömjén, mirha és ostyadarabok is feltűnnek, szoros dialógusban a megjelenített képi tartalommal és az idézett szöveghelyekkel. A térbe lógatott, körbejárható, rusztikus felületek folyosórendszer hoznak létre, amely a közellépésre, a finom részletekben való elmerülésre készítet. Krisztus csodás gyógyításai a kegyelemgyakorlás sajátos példái, de a mű értelmezésekor a felépülési folyamatot kísérő önismereti munka, a gyógyulásba vetett hit kérdései is aktualizálódnak. A sorozat első darabja felől közelítve valószínűleg az „AKARSZ-E MEGGYÓGYULNI?” (Jn 5,6) kérdésre figyelünk fel legelőször, amely dialógusra hív. A kapitális betűkkel szedett, feltűnő felirattól balra a vak ember Krisztushoz intézett céljelző szavai „visszhangoznak” az áttűnésekkel: „HOGY LÁSSAK” (Mk 10,51; Lk 18,41), az adományt váró kezek közben képiles jelzik az isteni kegyelem iránti vágyat. Az idézett kérdéstől jobbra pedig a szervek felé nyúló kezek kíséretében olvassuk a fénybe vezető tanítást: „AKI KÉR, KAP, AKI KERES, TALÁL, ÉS A ZÖRGETŐNEK AJTÓ NYÍLIK” (Lk 11,10). A vászon jobb szélén aztán a „TUDJAA A TIATYÁTOK, MIRE VAN SZÜKSÉGTEK MÉG MIELŐTT KÉRNÉTEK” (Mt 6,8) felirat tűnik fel, s elhalványult formában a mondat ismétlődni kezd a vászon szélén. Lentebb a leprás Krisztushoz intézett szavai tűnnek elő, amelyek az adomány fogadását jelzik: „HA AKAROD, MEGTISZTÍTHATSZ ENGEM” (Mt 8,2), melyre a vászon túloldalán – gyógyító kezekkel övezett – válasz érkezik: „AKAROM, TISZTULJ MEG” (Mt 8,3). Itt, a másik oldalon az elernyedett lábfejt veszi körül a „MI KÖNNYEBB: AZT MONDANI A BÉNÁNAK: MEGBOCSÁTTATTAK BŰNEID! – VAGY AZT MONDANI: KELJ FEL, FOGD AZ ÁGYADAT ÉS JÁRJ!?” (Mk 2,9) ige, illetve töredékeiben a „FOGD AZ ÁGYADAT ÉS MENJ HAZA” (Mk 2,11) utasítás, amely mindhárom szinoptikus evangéliumban szerepel. Alatta a „BŰNEID BOCSÁNATOT NYERTEK” (Mk 2,5) performatív kijelentés olvasható, a vászon alsó sávjában pedig az isteni kegyelembe vetett hitre buzdító „BÍZZÁL” szó ismétlődik szinte végtelenítve, a gyógyítást végrehajtó kezek kíséretében. Tovább haladva a hátlapon:

a gyulladás megerősítése mellett az Isten parancsainak betartására is buzdító „ÍME, MEGGYÓGYULTÁL, TÖBBÉ NE VÉTKÉZZ” (Jn 5,14) felirat tűnik elénk sokszorosítva. A hátoldal jobb széléhez érve pedig a vak koldus, Bartimeus meggyógyításának történetét záró szavak olvashatók, ismétlés nélkül, a sötétebb betűknek köszönhetően mégis nagy hangsúlyt kap a tanúság és a hit csodolatának e hangsúlyozása: „ÉS KÖVETTE ŐT AZ ÚTON” (Mk 10,52). A műleírásom elején már említett, a vászon másik oldaláról is látható, adományt váró kezek itt apró tükröt tartanak, amely finoman jelzi, hogy ezek a követők akár mi magunk is lehetünk. FEHÉR MÁRTA *Csodák 5+2* (2020) című sorozata az újszövetségi történetek figurális felidézése helyett a csodatételek transzcendens összefüggéseire irányítja a figyelmet, a vibráló, egymásba áramló, élénk színfelületekkel, illetve az azokból alig észrevehetően elősejlő alapformákkal, például a kereszt és a kör szimbólumával szembesítenek. A nagyméretű absztrakt művek mellett ugyanakkor két fehér vászon is helyet kapott a sorozatban – az egyik közepén arany négyzet, a másikén pedig a középkori görög tradícióhoz kapcsolódó „IC XC NI KA” feliratot hordozó vörös krisztogram látható, amely a „Ihuc Xpictoc Nika” (Jézus Krisztus győzedelmeskedik) rövidítéseként utal a megváltás eseményére. Intim térbe invitálnak LOVAS ILONA munkái. A finom állati hártyával fedett *Lábmosás* (2020) sorozat darabjai *Az utolsó vacsora asztala – Búcsúbeszéd* (2020) fölött kaptak helyet. Az asztal lapjába rótt, a teljes felületet

kitöltő, vésett kapitális betűk a krisztusi megtestesülés megváltó erejére vonatkozó mondatokat montázsolják össze egyetlen, tagolatlan szövegfolyammá, amelynek a logikai töredékessége ugyanakkor nem oldódik fel, rendszertelenül váltják egymást az E/1-es és E/3-as személyben megfogalmazott szakaszok. A bútorlap közepén hatalmas ostyatartó kínálja fel az Eucharisztia szentségének kegyelmét, amely az utolsó vacsorán elhangzott tanítás nyomán vált a Krisztusban való részesülés szimbolikus eseményévé a keresztény liturgiában.

ERHARDT MIKLÓS filmje, az *Mt 26:36-45* (2020) a Jézus elítélése előtti, Getsemáne kertben töltött éjszaka eseményeit dolgozza fel. A felvétel első felében a fekete felület nézve hallgatjuk, amint a médiaművész megbeszéli az amatőr színészekkel, hogyan játsszák majd el a jelenetet. Később ennek megvalósítását szemlélhethetjük fekete-fehérben – a figurák hétköznapi ruhában, egy lakótelepi parkban tűnnek elénk, ráadásul itt az eredeti történettel eltérően Jézus gyorsan meg is békél a virrasztásba belealvó apostollokkal, a szeretet jeleként megöleli őket. A Pilátus Krisztusnak szegezett kérdésére – tudniillik, hogy ő-e a zsidók királya – érkező választ idézi KOVÁCS LEVENTE és GERBER PÁL közös munkája, a *Te mondad.* (2020), mégpedig a Gerber szöveges képeire

jellemző minimalista eszköztárral, fehérre alapozott OSB-lapon, fekete betűkkel megfestve, fekete keretbe helyezve. Egy másik kép, az *I.H.S.* (2020) a „Iesus Hominum Salvator” (Jézus, az emberek megváltója) rövidítését ábrázolja, mellyel szemben, az *I.N.R.I.-n* (2020), a Pilátus által a Krisztus feje fölé íratott „Iesus Nazarenus Rex Iudeorum” (Názáreti Jézus a zsidók királya) mondat rövidítése olvasható két sorba törölve. A szöveges képek *A szenvedés eszközei – Arma Christi* (2020) című asszamlázt fogják közre, amely a Passió szempontjából meghatározó tárgyak fából formált darabjait vonultatja fel fekete alapon, meglehetősen statikusan, ridegen, a szenvedéstörténet lényegi mozzanataira utalva, amelyek üdvtörténeti távlatot biztosítanak a fenti betűsoroknak.

SZELLEI LELLÉ huszonöt darabból álló *Ikonosztázát* (2020) az az összefüggés teszi érdekes kísérletté, hogy az ortodox és görögkatolikus egyházak templomszentélyét a templomhajótól elválasztó képes fal, amely rendszerint a nemes anyaghasználattal is az ábrázolt történetek és szimbólumok örökérvényűségét hangsúlyozza, itt egy meglehetősen mulandó eszköz, a papírkollázs alkalmazásával készült el, jórészt újrahasznosított csomagolóanyagok felhasználásával. A félabsztrakt képek a keresztre feszítéstől a feltámadásig terjedő időszakot idézik elénk szimbólumok és az evangéliumból vett szövegrészek, Biblia-kivágatok kollázsalkalmazásával. A körbejárható kiállítás végén pedig, mintegy a kiállítást keretezve, újabb művet láthatunk a fény kifejezőerejével és a keresztény szimbolikával is gyakorta kísérletező Mátrai Eriktől. A *Monstrancia* (2020), amely a római katolikus liturgiában a szentostya ünnepélyes megmutatását szolgáló edény felnagyított mását állítja elénk, az átváltozás eseményére utaló ostya hiányában jelenik meg. A négy színű fényvel megvilágított, körbejárható szentségtartó másolat e hiány központba állításával visszautal a műnek teret adó közegre, a kiállítóterre, amely lehetőséget adott a dogmatikával összefüggő, ám azzal sokszor nehezen összeegyeztethető állítások, alternatív írásértelmezések megfogalmazására, sőt, a szöveghelyek szentségéről megfélekedezni kész adaptációk készítésére is.

Kiállítási enteriőr LOVAS ILONA munkáival, *Evangélium 21*, MODEM, 2021

